منبع مطالعه دانشجویان پزشکی: جزوه یا کتاب

امید پیرحاجی، رویا ملاباشی، فریدون حق‌دوست*، محسن میدانی

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت و تأثیر نوع منابع امتحانی بر یادگیری دانشجویان، در این مطالعه به بررسی مدت زمان اختصاص داده شده دانشجویان پزشکی به مطالعه جزوه و کتاب در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌هاپرداخته‌ایم.

روش‌ها: مطالعه به روش توصیفی – تحلیلی و بر روی تمام دانشجویان مقطع کارآموزی(۱۲۰ نفر) دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در فروردین ۱۳۹۰ صورت گرفت. به این منظور، درصد زمان مطالعه دانشجویان در طول ترم تحصیلی و در زمان برگزاری آزمون‌ها که به جزوه و کتاب اختصاص داده شده بود جمع‌آوری شد در پایان با استفاده از آزمون تی مستقل اطلاعات جمع آوری شده تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: میانگین و انحراف معیار درصد حجم مطالعه کتاب در دانشجویانی که معدل کل آنها بالاتر از میانگین نقطه حدایی (۱۵/۸۹±۰/۹۶) بود برابر با ۳٤/٦۱±٤/۰۸ و این میزان در دانشجویان با معدل کل پایین تر از نقطه جدایی برابر با ۲۳/۱۳±۵/۳۰ بود که این تفاوت از نظر آماری معنادار بود.

نتیجه‌گیری. بر اساس نتایج این مطالعه، دانشجویان با معدل پایین تر تمایل کمتری به مطالعه کتاب نسبت به جزوه‌های آموزشی در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌ها دارند. در همین راستا پیشنهاد به انجام مطالعات بیشتری به منظور بررسی منابع مطالعاتی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی می‌شود.

واژه‌های کلیدی: آزمون، جزوه، کتاب، دانشجویان پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ویژه‌نامه توسعه آموزش و ارتقای سلامت/ اسفند۱۳۹۰؛ ۱۱(۹): ۱٤٦۱ تا ۱٤٦۵

مقدمه

یکی از مهم‌ترین ارکان آموزش پزشکی در دانشگاه‌ها بهبود فرایند آموزشی و افزایش میزان یادگیری دانشجویان از طریق چگونگی استفاده از منابع آموزشی مناسب، عادات مطالعه صحیح، افزایش انگیزه یادگیری، انتخاب مکان و زمان مناسب مطالعه وآشنایی با روش‌های مطالعه مؤثر در یادگیری است(۱). یکی از مهم‌ترین موضوعات در یادگیری فراگیران، استفاده آنها از منابع معتبر در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌ها است. انتخاب منابع مطالعاتی مشخص و معتبر، نقش مهمی در یادگیری دانشجویان و کاهش اضطراب از امتحانات دارد و عدم معرفی منابع مناسب از سوی استادان یکی از مشکلات دانشجویان مشروط شناخته شده است(۲). منابعی که هم اکنون دانشجویان پزشکی برای امتحانات در اختیار دارند، شامل کتب درسی و جزوه‌های آموزشی کلاسی است. مطالعات

* **نویسنده مسؤول:** فریدون حق دوست، دانشجوی پزشکی، کمیته پژوهش‌های دانشجویان دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
faraidoonhaghdoost@gmail.com
امید پیر حاجی، دانشجوی پزشکی، کمیته پژوهش‌های دانشجویان دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (omid.pirhaji@yahoo.com)؛ دکتر رویا ملاباشی، کارشناس پژوهشی مرکز تحقیقات آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
(mollabashir@gmail.com)؛ دکتر محسن میدانی، استادیار گروه بیماری‌های عفونی و گرمسیری، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.
(meidani@med.mui.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۹/۲۱،تاریخ اصلاحیه: ۹۰/۱۰/۱۶، تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۰/۱۷

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-05]

متعددی بیانگر این موضوع هستند که اغلب دانشجویان در جزوه نویسی و یادداشت نکات مهم درکلاس با مشکل مواجه هستند. این موضوع به این دلیل است که از یک سو دانشجویان مهارت کافی برای نوشتن نکات مهم مطرح شده در کلاس‌های درس را ندارند و از سوی دیگر اغلب مطالب ارائه شده در کلاس‌ها شامل نکات جدیدی است که دانشجو برای اولین بار با آنها برخورد می‌کند(۳). همچنین ممکن است استادان گاهی به طور ناخودآگاه، مطالبی را به خطا بیان کنند، و این جزوه‌ها در اختیار دانشجویان قرار گیرد و این مطالب از نظر علمی توسط استادان مجدداً بازبینی نمی شوند. اشکال دیگر در استفاده از جزوه‌های کلاسی توسط دانشجویان در این است که این نوع جزوه‌ها الگو و مرجع مناسبی برای امتحانات جامع مانند آزمون‌های پیش کاورزی و دستیاری نیستند زیرا اغلب این منابع از سوی وزارت بهداشت و درمان معرفی می‌شوند.

مطالعات متعدد داخلی و خارجی بر دسترسی و میزان استفاده دانشجویان از منابع مطالعاتی متفاوت در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌ها وجود دارد نتایج مطالعه شریعتی که درسال ۱۳۷۵ در تهران صورت گرفت، نشان‌دهنده استفاده بیشتر دانشجویان از جزوه‌های کلاسی در شب آزمون و استفاده از کتاب‌های درسی در طول ترم تحصیلی بوده است(٤).

در مطالعه مردانیان که در سال ۱۳۸۲ در اصفهان صورت گرفت، منبع مورد مطالعه ٤٥ درصد دانشجویان و ٦٣ درصد کارورزان در طول ترم کتاب درسی بوده است. در حالی که در حوالی امتحان ۸۹ درصد دانشجویان و ۸۰ درصد کارورزان از جزوات کلاسی استفاده می‌کردند(٥).

در مطالعه سالم صافی در سال ۱۳۸۵ در ارومیه، ۸۳ درصد دانشجویان میزان استفاده از جزوه‌های کلاسی را در طول ترم زیاد و ٦/٢ درصد کم عنوان کرده‌اند. همچنین ۹۱ درصد میزان استفاده از جزوه‌های کلاسی جهت آمادگی برای امتحان پایان ترم را زیاد و ۲/۲ درصد کم عنوان کردند(۱).

در مطالعه Alessandro و همکاران در سال ۱۹۹۵ میزان اثربخشی کتاب چاپ شده بیشتر از جزوه کلاسی گزارش شده است(٦). از سوی دیگر در مطالعه دیگری در سال ۱۹۹۷ اثربخشی کتاب چاپ شده با جزوه‌ها یکسان و برابر گروه شاهد بوده است(۷).

با توجه اختلاف نظرهای موجود در مورد استفاده از منابع مطالعاتی مختلف در فرایند یادگیری دانشجویان و عدم وجود مطالعه جامع در مورد این منابع در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، بر آن شدیم تا این مطالعه را با هدف بررسی الگوی مطالعاتی دانشجویان پزشکی در مقطع کارآموزی بررسی کنیم.

روش‌ها

این مطالعه به صورت توصیفی مقطعی، در سال ۱۳۹۰ بر روی ۱۲۰ نفر از کارآموزان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام گرفت. جمعیت نمونه با روش نمونه گیری تصادفی ساده از میان کارآموزان دو گروه ورودی‌های مهر و بهمن ۱۳۸۵ انتخاب شد.

در برگه جمع‌آوری اطلاعات ابتدا مشخصات دموگرافیک کارورزان شامل سال ورود به دانشگاه، جنسیت و معدل کل جمع‌آوری شد. در قسمت دیگری از این برگه، از هر یک از کاروزان درخواست شده بود تا درصدی از حجم زمان مطالعه‌شان را که به خواندن جزوه و کتاب مرجع اختصاص دهند وبه تفکیک در طول ترم تحصیلی ودر زمان برگزاری امتحانات یادداشت کنند. برگه جمع‌آوری اطلاعات پیش از شروع کلاس درس در بین دانشجویان توزیع و پس از پایان کلاس جمع‌آوری می‌شد. اطلاعات جمع‌آوری شده توسط نرم‌افزار SPSS-16 و آزمون‌های آماری Independent-samples T test مورد تجزیه و تحلیل قرا گرفتند. سطح معنا داری یافته‌ها در این آزمون $p\leq ۰/۰۵۰$ در نظر گرفته شد.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-05]

نتایج

دراین مطالعه پاسخ‌های ارائه شده تمامی ۱۲۰ کارآموز شرکت کننده در مطالعه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از این تعداد ٦٢ نفر (٥١/٧ درصد) مذکر و ٥٨ نفر (٣/ درصد ٤٨) مؤنث بودند. از لحاظ سال ورود به دانشگاه، ٦٩ نفر (٥٧/٥ درصد) ورودی مهر ٨٥ و ٥١ نفر (٤٢/٥ درصد) ورودی بهمن ٨٥ بودند. میانگین و انحراف میار معدل کل افراد جامعه مورد بررسی ١٥/٨٩±٠/٩٦ با حداقل ١٣/٥ و حداکثر ١٨ بود. که این عدد به عنوان شاخص تمیز و نقطه جدایی دانشجویان با معدل بالا و پایین در نظر گرفته شد، در صورت تی که میانگین معدل کل دانشجویان بالاتر از ١٥/٨٩±٠/٩٦ بود، دانشجویان با معدل بالا و در صورتی که پایین‌تر از این میزان بود، دانشجویان با معدل پایین در نظر گرفته می‌شدند. میانگین درصد مطالعه کتاب در افراد با معدل بالاتر یا مساوی ١٥/٨٩ برابر با ٤/٠٨±٣٤/٦١ و در افراد با معدل کمتر از ١٥/٨٩ برابر با ٥/٣٠±٢٣/١٣ بود که این تفاوت از نظر آماری معنادار بود (t= ١/٦٨ و p=٠/٤٩).

میانگین و انحراف معیار نمرات مربوط به حجم زمان اختصاص داده شد به مطالعه کتاب و جزوه به تفکیک جنس در جدول یک ارائه شده است. بر اساس این جدول میانگین و انحراف معیار معدل کل افراد مذکر از میانگین معدل افراد مؤنث پایین تر است. آزمون تی تفاوت آماری معناداری را بین میانگین معدل کل دو جنس از کارآموزان نشان می‌دهد. بر اساس یافته‌های همین جدول، میانگین درصد مطالعه کتاب به طور کلی در جنس مذکر بیشتر از جنس مونث است که آزمون تی تفاوت آماری معناداری را بین میانگین درصد مطالعه این دو جنس نشان می‌دهد.

جدول ١: میانگین و انحراف معیار معدل کل و میانگین درصد مطالعه کتاب در زمان امتحات و در طول ترم تحصیلی در کارآموزان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان به تفکیک جنس†

میانگین و انحراف معیار	مذکر	مؤنث	p	T
	٥٩	٥٦		
معدل کل	١٥/٧٢±٠/١٢	١٦/٠٧±٠/١٢	٠/٠٢٥	١/٩٧
درصد مطالعه کتاب در فرجه امتحان	١٤/٣٦±٣/٧٩	٧/٤٤ /٨٨	٠/٠٩	١/٣٩
درصد مطالعه کتاب در طول ترم	٤٣/٣٤±٥/٢٨	٢٩/٨٠±٤/٨٢	٠/٠٣٦	١/٨٤
درصد مطالعه کتاب به طور کلی	٣٦/٠٩±٤/٥٨	٢٤/٢٠±٣/٩٩	٠/٠٣١	١/٨٩

†- اعداد به صورت میانگین ± انحراف معیار بیان شده است.

بحث

بر اساس نتایج این مطالعه، افراد با معدل بالاتر به طور معناداری درصد بیشتری از وقت خود را نسبت به افراد با معدل پایین‌تر به خواندن کتاب اختصاص می‌دهند. علت این تفاوت را شاید می‌توان به تمایل دانشجویان پزشکی با معدل بالا برای مطالعه کتب درسی در راستای افزایش دانش پایه‌ای خود دانست؛ در حالی که دانشجویان با معدل پایین‌تر فقط مطالعه جزوات کلاسی را به عنوان منبع مطالعاتی انتخاب کرده‌اند. از سوی دیگر به طور کلی میزان مطالعه جزوه در جامعه مورد مطالعه، بیشتر از مطالعه کتاب بوده است. شاید یکی از دلایلی که همچنان از جزوه به عنوان منبع امتحانات استفاده می‌شود عدم تمایل و پذیرش دانشجویان به مطالعه کتاب‌های مرجع و دشوار بودن آن باشد.

با توجه به مطالعات قبلی در این زمینه مشخص می‌شود که میزان مطالعه جزوه کلاسی به عنوان منبع درسی در حال افزایش است به گونه‌ای که نسبت به مطالعه مشابه که در اصفهان در سال ١٣٨٢ انجام شد میزان مطالعه جزوه کلاسی، خصوصاً در طول ترم تحصیلی تا ٣٠ درصد افزایش نشان می‌دهد(٥). علل مختلفی می‌تواند

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-05]

زمینه‌ساز این موضوع باشد. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این تغییر الگوی مطالعاتی، طراحی سؤالات امتحانات پایان ترم تحصیلی بر مبنای مطالب ارائه شده در کلاس درسی است که موجب می‌شود جزوات کلاسی به عنوان تنها منبع مطالعاتی مؤثر از سوی دانشجویان انتخاب شود و بدین وسیله نمرات قابل قبولی از امتحانات کسب کنند. یکی دیگر از عوامل مؤثر بر این تغییر الگوی مطالعاتی را می‌توان عدم دسترسی دانشجویان به منابع معتبر و مستند از نظر علمی و دارای حجم متناسب مطلب با دوره دانشجویی دانست.

نتایج این مطالعه نشان داد که میانگین درصد مطالعه کتاب به طور کلی (چه در زمان برگزاری آزمون‌ها و چه در طول ترم تحصیلی) در جنس مذکر بیشتر از مونث بوده است که نشان دهنده تمایل بیشتر افراد مذکر به مطالعه کتاب است. در همین راستا پیشنهاد می‌شود تفاوت الگوی مطالعاتی در بین دانشجویان پسر و دختر و علت این تفاوت در مطالعات بعدی بیشتر مورد بررسی قرار گیرد.

از جمله محدویت‌های این مطالعه می‌توان به عدم بررسی تمام مقاطع دانشجویی رشته پزشکی در این مطالعه و در نتیجه محدود شدن نتایج آن به کارآموزان اشاره کرد. بنابر این پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی میزان مطالعه جزوه و کتاب توسط دانشجویان پزشکی در سایر مقاطع نیز مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج این مطالعه، دانشجویان با معدل پایین تر تمایل کمتری به مطالعه کتاب نسبت به جزوه‌های آموزشی در طول ترم تحصیلی و زمان برگزاری آزمون‌ها دارند. در همین راستا پیشنهاد به انجام مطالعات بیشتری به منظور بررسی منابع مطالعاتی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی می‌شود.

منابع

1. Salem Safi R, Ashref Razaee N, Sheikhi N, Khosh klam M, Makhdoomi KH, Nabilo B et al. [investigation of studying styles of urmia medical sciences university`s students]. Bimonthly Journal of Urmia Nursing and Midwifery. 2010; 8(2):76-82. [Persian]
2. Abdekhodayi MS,Ghaffari A.[Barresiye mizane estefade daneshjuyan az maharat haye motalee va yadgiri va rabeteye an ba vaziat va savabeghe tahsili ghabli].Motaleaat tarbiati va ravanshenasi.2010.11(2).226. [Persian].
3. DeZure D, Kaplan M, Deerman MA. Research on student notetaking: Implication for faculty and graduate student instruction. [Cited 2012 Apr 09]. Availbale from: http://www.crlt.umich.edu/publinks/CRLT_no16.pdf
4. Daneshgah olum pezeshki Tehran. Shariati B,Habibi G,Soleimani F.[Barresi negaresh va amalkard daneshjuyane pezeshki maqtae olum paye dar zamine manabe motaleati (jozve va refrence) va avamele moaser bar anha.1375 [Persian]

Available from: [cited 2012, Apr 10]: http://ppssmp.tums.ac.ir/far/products/Papers/isfahan_paper.htm

5. Mardanian F, Kazerunizade M. [Study Styles of Students, Interns and Residents of Obstetrics and Gynecology in Shahid Beheshti Hospital in Isfahan]. Iranian journal of medical education. 2003; 3(2): 73-77. [Persian].
6. D'Alessandro DM, Kreiter CD, Erkonen WE, Winter RJ, Knapp HR. Longitudinal follow-up comparison of educational interventions: multimedia textbook, traditional lecture, and printed textbook. Acad Radiol. 1997; 4(11):719-723.
7. Santer DM, Michaelsen VE, Erkonen WE, Winter RJ, Woodhead JC, Gilmer JS, et al. A comparison of educational interventions: multimedia textbook, standard lecture, and printed textbook. Arch Pediatr Adolesc Med. 1995; 149(3): 297-302.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-05]

Medical students' Study Resources: Books or Notes

Omid Pirhaji[1], Roya mollabashi[2], Faraidoon Haghdoost[3], Mohsen Meidani[4]

Abstract

Introduction: *Given the importance and impact of test resources on medical student' learning, this study aimed to assess the time devoted to study books and notes during the semester and exam time.*
Methods: *This descriptive-analytic study was conducted on all medical students (120) who were passing internship period at Isfahan University of medical sciences in 2011. Devoted time to study books and notes was determined. Data analysis was done using t test.*
Results: *The mean and standard deviation of time devoted to study book for students who their mean score were above average (15.89±0.96) was 34.61±4.08. This was 23.12±5.30 for students who their mean score were less than average. It had significant difference.*
Conclusion: *The results of this study showed that, students with lower mean score were more interested in studying notes during the semester and test time. Therefore, it is suggested to conduct further studies to investigate the study sources of students in different academic degree levels.*

Keywords: test, notes, books, medical student

Addresses:
[1]- Medical Student, Medical Students' Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: omid.pirhaji@yahoo.com
[2]-, Medical Education Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: mollabashir@gmail.com
[3]- (✉) Medical Student, Medical Students' Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: FaraidoonHaghdoost@gmail.com
[4]- Assistant Professor, Department of Infectious Diseases, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: meidani@med.mui.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-05]